

Dr. Jan Hanak
Žilina
Slovak Republic
Interviewer: Martin Korcok
Date of interview: August 2007

Tape no. 1
Side A

A: Čo nám viete povedať o starých rodičoch z oteckovej strany? Odkiaľ pochádzali starí rodičia z oteckovej strany? Kde žili?

B: To je jedna rodina pri Považskej Bystrici, Horná Mariková. Z otcovej strany a boli Židia.

A: Chcel by som sa opýtať, poznali ste starých rodičov?

B: Len starú matku z otcovej strany.

A: Starého otca ste nepoznali, prečo?

B: Lebo on údajne zomrel ešte, neviem, či ja už som bol vôbec na svete, proste.

A: Viete mi povedať, čím sa zaoberal?

B: On bol údajne mäsiar, mal mäsiarstvo v tej Marikovej.

A: Kóšer to bolo, alebo nepredpokladáte.

B: Nepredpokladám. Pretože pokiaľ mám informácie, naša rodina ani z jednej strany, ani z druhej, neboli nejakí ortodoxní a nikdy nejakému náboženstvu a nikdy nejakým takým zvyklostiam nevenovali pozornosť.

A: Áno. Teraz by som sa chcel opýtať, kde je pochovaný starý otec? Viete, máte o tom nejaké informácie?

B: Naviem, ale predpokladám, že buď v Marikovej alebo v Považskej Bystrici.

A: Ako si pamätáte starú mamu Hermínu? Kde žila ona, keď vy ste už boli teda na svete?

B: Ona žila v Marikovej, ale potom, keď už začala byť tu takzvaná horúca pôda, v 44. roku prišla k nám do Žiliny na nejaké dva týždne, potom odišla k svojej dcére. Mám taký dojem, že otec mal dve sestry a brata.

A: Takže oni boli traja?

B: Štyria, oni boli štyria súrodenci, ale.

A: Viete mi povedať ich mená? Len mená mi povedzte.

B: Brat bol starší, bol Dezider a sestry boli Regina a Mária. Tá Mária bola vydatá v Trenčíne.

A: Viete povedať jeho meno?

B: Goldberger.

A: Čím sa zaoberal Goldberger?

B: To neviem, vôbec som ich nepoznal. Pretože to bol pán, ktorý mal dvoch synov a ovdovel, takže sestra môjho otca, čiže moja teta, bola jeho druhá manželka, ale ja som sa s nimi nikdy nestretol. No ale tá stará matka, otcova mama tá sa nejako dozvedela, že v Trenčíne to nie je také horúce, tak potom prešla k nim. Ale ich všetkých Nemci zobrali a zahynuli niekde v koncentráku. To viem.

A: Čo mi viete povedať o otcovom bratovi Deziderovi?

B: Dezider zomrel na týfus, ktorý dostal ako vojak v prvej svetovej vojne.

A: On mal tiež zmenené meno na Hanák?

B: Nie, nie.

A: On bol Herz.

B: Áno.

A: A čo sa týka sestry Reginy?

B: Zahynula v koncentráku.

A: Pamätáte si na ňu?

B: Bola u nás nejaký krátky čas.

A: Bola aj vydatá?

B: Neviem.

A: Neviete, takže o nej nevíte nič. Kde žila predtým, ako bola u vás?

B: V Marikovej s matkou.

A: S matkou. Chcel by som sa opýtať, po smrti starého otca, čím sa zaoberala stará mama, z čoho žili?

B: Neviem.

A: Neviete.

B: Hovoríme stále o otcovej mame?

A: Áno.

B: Neviem, no predpokladám z nejakej vdoveckej penzii, alebo čo.

A: To ešte nebolo vtedy.

B: Nebolo? Neviem.

A: Teraz by som sa chcel opýtať, pamätáte si ten dom v Marikovej?

B: Nie. Nie. Ja som to tam v nejakej predtuche, že otec už nebude dlho žiť, zomrel v 86. Asi dva roky predtým, som mu navrhol, že by sme autom zašli do tej Marikovej, ja som tam nikdy nebol, ja som nevedel, kde tá Marikova je. Hovorím mu „Pod' do Marikovej, ukáž mi kde si sa narodil, kde si žil a kde si býval a tak“. Tak sme tam šli, ten dom bol zbúraný a nejakú starú ženu sme zastavili. Bola taká vrstovníčka podľa všetkého môjho otca a pamätala sa, že tam bol nejaký mäsiar Žid. Nevedela už ani

mená, nič. No proste otec mi ukázal, že približne v tých miestach stál ich dom. Potom sme odišli a otec za dva roky zomrel. Už sme to neopakovali a neupresňovali.

A: Aké máte spomienky na starú mamu? Ako sa Vám vybavuje v pamäti?

B: Nemám žiadne mimoriadne. Ja som totiž mal osem a pol roka, keď bola ona, som mal iné starosti než moja stará mamka. Futbal a kadečo iné.

A: Teraz by som sa opýtal na to isté, ale z mamičkinej strany. Chcel by som sa opýtať na starého otca Emila. Odkiaľ pochádzala táto rodina, kde žila táto rodina?

B: Starý otec pochádzal údajne z Ukrajiny, z tej oblasti, ktorú po vojne zobrali myslím Podkarpatská rus.

A: Áno.

B: On bol učiteľ a zomrel myslím asi 36-38 ročný, to znamená ešte pred druhou svetovou vojnou na leukémiu. Takže u nich potom sa nejak, nejak sa dostali a žili v Košiciach. Takže starý otec tam zomrel relatívne mladý. Stará matka bola tiež učiteľka. Mali tri dcéry.

A: Ako sa volali?

B: Ja si spomínam už na meno starej matky, ona sa volala Lipkovits, Lipkovits. Teda ostala tam stará matka so svojimi tromi dcérami, najstaršia sa volala Erža, Erzsébet myslím. Stredná bola moja matka Edita a najmladšia bola Elvíra.

A: Kde sa narodili?

B: V Košiciach. Všetky tri.

A: Teraz by som sa chcel opýtať, tam ste boli niekedy u starých rodičov v Košiciach, pred vojnou? Pred vojnou niekedy?

B: Nie.

A: Takto by som sa chcel opýtať, ako si vy vybavujete predvojnovú starú mamu?

B: Tú košickú?

A: Áno.

B: Tú si vôbec nevybavujem, ja som sa s ňou myslím nevidel pred vojnou.

A: Ona kedy zomrela? Dávno po vojne ste hovorili.

B: Áno. Ale môžeme vypočítať, že ona sa narodila v 1879 a zomrela ako 101 a pol ročná. Čiže keď sa narodila 1879, tak to máme 1980.

A: Áno. 1980. Taktiež zomrela v Košiciach?

B: Vy máte pravdu, ani jeden nemáme pravdu. 1981, v polovici, pretože mala 101 a pol.

A: V Košiciach?

B: Nie. Ona keď dovŕšila, mala tie tri dcéry, všetky tri sa vydali. Najstaršia do Budapešti.

A: Ako sa volala?

B: Erža.

A: A keď sa vydala?

B: Nevie. Stredná, moja mama sa vydala do Žiliny a najmladšia, Elvíra sa vydala do Anglicka, takže ona ostala v Košiciach sama.

A: Elvírinho meno manžela nepoznáte?

B: Littna, mäkké „i“, dve „t“. Littna. Ona študovala v Prahe právo a on bol diplomat anglický. Tam sa zoznámili a potom sa zobrali.

A: L I T T N A?

B: Áno. No a stará matka, keď dovŕšila dôchodkový vek, lebo bola učiteľka, tak v Budapešti žila jej mladšia sestra, ktorá ovdovela.

A: Ako sa volala?

B: Všetci ju volali Krema, ale neviem, čo bolo jej meno. Možno to mám niekde doma. Keď Vám budem diktovať dodatočne rodokmeň z matkinej strany, tak tam to určite mám. Takže táto zostala sama a mala ťažkú astmu, potrebovala pomoc, takže moja stará matka z Košíc sa presťahovala do Budapešti k nej, keď mala niečo cez 50 rokov. V 50 roku išla do starobného dôchodku. No a žila v Budapešti, potom táto mladšia sestra zomrela. Moja stará matka, keď mala asi 95 rokov, tak prešla do Szegedu, v Szegede v penzióne žila a aj zomrela.

A: Pochovaná v Szegede?

B: Pochovaná je v Szegede.

A: Na židovskom cintoríne?

B: Áno.

A: Teraz by som sa chcel opýtať na jednu vec. Všetci starí rodičia, teda starý otec z otcovej strany zomrel pred vojnou, z mamičkinej strany zomrel pred vojnou, však? Dobré hovorím?

B: Áno.

A: Z otcovej strany sme hovorili, ako prežila vojnu stará mama z maminej strany?

B: Nevie. V Budapešti, myslím, že boli ukrytý aj so svojou sestrou. Oni v koncentráku neboli.

A: Dobré, takže sa ukrývali v podstate. Dobré. Teraz by som sa chcel opýtať na mamičkine sestry. Čo mi viete povedať o tej Erže?

B: Erža bola právnička.

A: Kde vyštudovala?

B: Myslím v Prahe, vydala sa do Budapešti za istého, on sa volal Kelemen.

A: On bol tiež Žid?

B: Áno. Bol právnik tiež, viem že bol Dr. inžinier Aladár Kelemen a.

A: Mali spolu deti?

B: Mali jedného syna.

A: Ako sa on volal?

B: Ten Pišta, asi Štefan. On mal asi 17-18 rokov a údajne sa kúpala v Dunaji a utopil sa. Takto, mamina sestra, tá Erža zomrela, nevie sa či to bola samovražda, alebo nešťastná náhoda, ale plyn, plynom. Unikali im v byte plyn a ona proste zomrela tam.

A: To bolo pred vojnou, alebo po vojne?

B: No po vojne určite nie. To bolo buď počas vojny, alebo ešte pred. Tak to bola tá Erža.

A: Áno. Tak teraz by som sa opýtal na Elvíru.

B: Elvíra vyštudovala v Prahe právo, potom sa vydala za toho Littnu. Počas druhej svetovej vojny bola v Londýne. Po druhej svetovej vojne ona vstúpila do armády anglickej a neviem konkrétne čo robila, ale viem, že po vojne bola jeden čas v Nemecku, potom v Prahe, ako taká, ako taký styčný dôstojník pre UNRU. UNRA, to bola taká materiálna pomoc, to bola proste, spojenecké vojská mali obrovské množstvo zásob potravín a oni to potom rozdeľovali. Tak ona toto mala na starosti.

A: Mali deti spolu?

B: Áno. Mali dve dcéry.

A: Ešte žijú tie dcéry?

B: Jedna žije. Mali dcéry Evu a Marínu. Marína zomrela na jeden strašne bleskovo prebiehajúcu leukémiu. Eva žije v Anglii.

A: Ten pán Littna bol židovského pôvodu?

B: Myslím, že nie. Nevie o ňom nič.

A: Dobré a žili v Londýne potom.

B: Áno.

A: Chcel by som sa opýtať na predvojnovú situáciu, ako sa vo vašej rodine z jednej strany a z druhej strany dodržiavalo náboženstvo.

B: Z akej druhej strany?

A: Z otcovej a z matkovej.

B: Ale myslíte otca a matku, alebo ich rodiny?

A: Ich rodiny, všeobecne. Či bol niekto tak viacej pobožnejší v rodine, alebo či sa našiel, alebo všetci boli ako vy?

B: Ja len toľko viem, že tá stará matka z matkovej strany, mama teda, čo potom prešla z Košíc do Budapešti, tak ona bola veriaca. Viem, že sa každý deň modlila, ale nebola žiadny fanatik. Tí ostatní pokiaľ viem, tak tí ani dobre nevedeli, že čo to je. Ani z jednej strany, ani z druhej strany absolútne, do kostola sa nechodilo, žiadne zvyky sa nepredvádzali a neuznávali a proste to brali úplne športovo všetko koľko ich bolo. Ani žiadne knižky modlitebné, alebo ja neviem aké veci oni majú. Tóra, alebo niečo také čo existuje. Všetelijaké na hlave.

A: Také nič.

B: Vôbec nič. Pre nás náboženstvo bolo niečo ako volejbal, alebo také niečo.

A: Dobre. Teraz by som sa opýtal už konkrétne na to, ako sa spoznali Vaši rodičia.

B: Môj otec absolvoval dnešnú ekonomickú školu, vtedy sa to volalo obchodná akadémia. Po absolvovaní nastúpil do elektrárne.

A: To bolo v Bratislave?

B: Nie. To bolo v Žiline tu. Vtedy sa zriaďovala tu jedna pobočka elektrárne. To bolo ináč ako to je dnes. Elektrina nebola, nič. Elektráreň bola v Bratislave a tu v Žiline. Zriaďovala sa ďalšia elektráreň v Košiciach. Tak môj otec, ako bol poverený, okrem iného aj týmto zriaďovaním a býval na priváte. No a to bol privát vlastne u mojich starých rodičoch. U mojej starej mamy. Tak sa zoznámil, tam boli tri dievčatá, tak sa zoznámil s mojou mamou. Tak sa zobrali, ale potom elektráreň zase po organizovaní stiahla do Žiliny. Čiže od 1933 žili v Žiline.

A: Ja by som sa chcel opýtať na jednu vec. Vy ste povedali, že obe sestry Vašej mamičky vyšli študovať v podstate. Vaša mamička tiež študovala?

B: Nie. Ona absolvovala gymnázium.

A: Dobre. Takže potom sa presťahovali do Žiliny tu.

B: Áno. V 1933.

A: Svadbu, keďže Vaša stará mamička z matkinej strany trochu tak s náboženstvom koketovala, svadbu mali teda židovskú, alebo čisto?

B: Viete čo, neviem, ale mám fotku, svadobnú fotku a tam je otec s cylindrom na hlave, tak ja myslím, že to nebola žiadna typická židovská svadba. No neviem ako sa to robilo.

A: No, najprv sa brali na jednom mieste, potom na druhom, lebo neuznával sa len ten cirkevný sobáš.

B: No nejak extra náboženské to nebolo, ale nejaké formy boli, ale.

A: Dobre, takže potom sa presťahovali do Žiliny. Potom sa narodil Váš brat.

B: Áno. V 34.

A: A vy v 35. Aké ste mali detstvo. Porozprávajte nám niečo o detstve, škola, koníčky, záujmy, huncútstvá.

B: Áno. My sme, o huncútstvách nemôžem veľmi hovoriť, lebo by sme tu boli týždeň. Na tej ulici, Moyzesova ulica, kde sme my bývali, teraz je to už zastavané, ale bola určitá časť nezastavaná a tam bola taká veľká lúka. No a na tej ulici vyrastalo asi takých 12-15 chlapcov. Každý tak poobede, pretože vtedy bolo vyučovanie len doobeda, každé poobede všetci chalani z Moyzesky zraz na mestskej lúke. Nikto sa nič neučil, no ale to znamenalo, že niektorí skončili ako univerzitný profesori. Jeden sa volala Hatala, ten bol v 60. rokoch dekan právnickej fakulty, ale proste leto, zima, zraz na tej lúke. Podľa toho aké bolo obdobie, tak sme si tam našli zábavu, tak v lete samozrejme futbal a kadejaké iné zábavy. V zime sme si tam robili klzisko, pretože vtedy boli mrazy, vtedy skutočne to ako sa hovorí Martin chodí na bielom koni. Tak okolo Martina sneh a mráz tu boli a severné Slovensko, tak to tu bolo ináč než dole a tak ďalej. Takže tam sme hrávali proste leto-zima všeličo a behalo sa okolo

Moyzesova, Štefánikova. To bol taký okruh, proste behal bežecké preteky, potom boli niektorí atléti, dokonca reprezentanti. To sme sa fanatizovali v tejto oblasti, takže zažili sme takéto detstvo typické.

A: Dokedy to bolo takýmto spôsobom? Kedy to už začalo byť také, viete, že predsa len protižidovské?

B: No tak to bolo až do leta 1944.

A: Tak to bolo v pohode.

B: Áno.

A: Ani ste nemali ani žiadny problém do toho leta 1944?

B: Absolútne žiadny problém nemal, pretože neviem, či sa k tomu dostaneme neskôr, alebo nie. No ale to chcem povedať, že naši rodičia sa v roku 1938 prekrstili na rímsko katolíkov. Konvertovali, múdro povedané. Takže my nielen, že sme boli, absolútne sme nemali poňatia nejakej židovskej náboženstva.

A: Bol niekto v rodine, kto toto ešte spravil, alebo to len Vaši rodičia?

B: Nie.

A: Len Vaši rodičia?

B: Áno. My sme sa tak nestýkali s rodinou, s inými z rodiny. Ja som ich vlastne ani nepoznal.

A: To nebolo aj kvôli tomu, že oni konvertovali? Nemyslíte si, že to tam hralo nejakú rolu?

B: My sme nemali naprosto žiadne, ani sa mi nesnívalo, že my sme niečo iné, než tí druhí. Tak v 38. sme sa prekrstili na rímsko katolíkov, to znamená, že o tri roky na to, teda ja som mal tri roky. A keď som mal šesť rokov, som išiel do prvej triedy ľudovej. Tak vtedy bolo povinné náboženstvo rímsko-katolícke, tak samozrejme že som chodil na náboženstvo.

A: Môžem ja jednu vec sa opýtať, skočím Vám do reči. 38., to už v Nemecku sa vedelo, že čo sa deje. Nemohlo to byť aj z toho, že Váš otec čosi predpokladal?

B: Určite. No tak on nebol žiadny nábožensky, to neštudoval a filozoficky on na to neprišiel, je on je predurčený, to rímsko-katolícke to mu bolo bližšie, to mu bolo úplne jedno. On, pokiaľ ho poznám, on nemal poňatia o židovskej cirkvi, ani o katolíckej ani o žiadnej inej. To bol proste zápasník a športový funkcionár, snáď nebol blbý a vedel že, snáď na to že sa naivne domnieval, že keď sa prekrstí, tak zrazu z černocho urobíte belocha. Takže samozrejme to bol jediný dôvod. My keď sme nastúpili do školy, brat prvý, on v 41, no a v náboženstve predávali pohľadnice s náboženskou tematikou, čo ja viem Panenka Mária, alebo proste tí svätí a na druhú stranu sa lepili známky, zase s náboženskou tematikou, svätí tam boli. Boli 10, 20, 30 a neviem koľko halierové známky a tie pohľadnice mali číslo, oni boli zlosovateľné, že keď sa na to nalepili známky dohromady v určitej hodnote, tak sa to poslalo do Trnavy, do spolku svätého Vojtecha a dalo sa všeličo vyhrať. V každej triede bol poverený nejaký žiak týmito vecami. Obyčajne ten naj, z náboženského hľadiska ten najdôveryhodnejší, spoľahlivejší. Iróniou bolo, že v našej triede som to bol ja. Takže ja som mal na starosti, my sme tomu hovorili, že to je jedna misia, takže to som mal

ja na starosti. Takže my sme absolvovali rímsko-katolícke náboženstvo a chodili sme úplne normálne do školy. Najmenší problém nebol. Ja som sa divil potom, keď už začalo tuna prenasledovanie Židov, tak vlastne to prenasledovanie bolo už nie len od augusta 44, kedy už tu boli Nemci, ale ono to bolo vlastne už v 42. Však tu je jeden pomník na opačnom konci Žiliny.

A: Poznám ho. Zberný tábor.

B: Zberný tábor, áno. Ja si to pamätám. Vedel som, že tam zbierajú Židov. Videl som po meste behať ľudí so žltými hviezdami, tak som sa doma pýtal prečo to majú? Lebo sú Židia. Mňa vôbec nenapadlo, že ja mám svojimi spôsobom niečo spoločné. No proste Židia.

A: Nehovorili Vám doma, že aj vy ste Žid?

B: Absolútne nič. My sme vôbec o žiadnom Židovstve nevedeli, že sa to nás týka. Ešte si myslím, že ma ospravedlňuje ten vek, mne sa to tam páčilo. Samozrejme, že sa chodilo do kostola, to sa chodilo zo školou. Každú nedeľu, my sme bývali na Moyzeske, tam bola aj škola, ľudová škola a tam bol vždy zraz, ja neviem o deviatej, či o kolkkej a chodili sme na omše. Zo školy, korporatívne. Som mal úplne normálne so všetkými sväté prijímanie. Mne sa ten obrat páčil a mne sa tam všetko páčilo. Samozrejme na náboženstve sme sa učili, že Židia ukrižovali Ježiša a ja som proste Ježiška mal rád, však sme dostávali od neho darčeky, tak bodaj by som ho nemal rád. Ja som bol pobúrený tým, že Židia nám nášho Ježiška ukrižovali. Tak hovorím, tak čo som mal 7,6,8 rokov.

A: Kedy nastal ten zlom?

B: No a potom, potom my sme ako som už spomínal museli evakuovať tú dedinu, potom sme sa vrátili. Proste sme nechápali, prečo. Proste nám matka povedala, že ideme na tú dedinu pred bombardovaním, pretože.

A: To bolo, ešte raz sa vrátim, to bolo v auguste 1944?

B: To bolo v júli, to bolo na začiatku prázdnin. Lebo sme do júna chodili do školy a po tom sme išli na tú dedinu.

A: Peklina pri Žiline?

B: Áno Peklina pri Žiline. To sa už všelikde bombardovalo. To chodili aj nežidovské rodiny, evakovali na dediny, takže tam tí, čo bombardovali, boli obyčajne spojenecké vojská.

A: U akej rodine ste boli, ešte raz mi to zopakujte.

B: Sedliaci, menom Hudec. Taký obyčajný.

A: Povedzte mi jednu vec. Vy ste nevedeli v podstate, že ste Židia, Hudec ako vedel, že vy ste?

B: Neviem ako sa to dozvedel Hudec, ale. Ja viem ako sa to Hudec dozvedel, pretože ja som bol kdesi tam za domom na tej lúke a ja som vypočul rozhovor vtedajšej manželky lesníka s nejakou ženou. Tá povedala tej žene „Idú sem Nemci“, opakujem to bolo v auguste „u Hudeca sú tí Židia, ešte bude mať aj on, aj naša dedina nepríjemnosti“. Takže ja som to hneď povedal matke, proste som povedal matke, že som takýto rozhovor počul a či to matka povedala Hudecovi, alebo tam

niektorá z tých žien povedala Hudecovi, to bolo tak nejak okolo obeda a neskoro poobede už sme sa aj brali.

A: Vy ste sa nepýtali nič mamy?

B: Nie, nič sme sa nepýtali, prišli sme do Žiliny, ako som povedal byt bol zablombovaný, tak sme cestovali ďalej.

A: Ani vtedy ste ešte nevedeli?

B: Vôbec sme nevedeli absolútne nič, až po, prišli sme do Bratislavy. V Bratislave sme boli v tom hotely, to som už spomínal.

A: Áno.

B: Matka nám povedala, že otec je na služobke.

A: V hotely pri stanici.

B: Hneď pri stanici. Keď sa vrátila, tak plakala a povedala že tu nemôžeme ostať, musíme ísť.

A: O tom porozprávajte, ako čo sa tam stalo vtedy, keď bola mama za otcom.

B: Áno. Tak keď sme pricestovali do Bratislavy, tak tam sme prespali, povedala, že ráno teda pôjde za otcom do jeho kancelárie v elektrárni. Pretože otec tam celý týždeň pracoval a víkendy domov a býval u jeden rodiny Vrabec na Patrónke a teda mamka, že ide že ide za ním. Na obed prišla a povedala, že otec je na služobnej ceste a my musíme z toho hotela odísť a ideme tam, keď býval otec v podnájme na Patrónke.

A: Teraz sa vráťme k tomu, čo sa v skutočnosti stalo?

B: V skutočnosti sa stalo to, ako som sa prakticky po vojne dozvedel, že matka išla za otcom na pracovisko. Otec tam momentálne nebol, tak ho tam čakala, ale keď sa okolo obeda vrátil, tak ju pozval niekde na obed, išli po ulici, tak ich jedna hliadka gardistov, myslím, že bol medzi nimi aj nejaký SS-ák, tak ich zastavil a legitimoval. Keď otec tam hľadal nejaký preukaz, tak matka pokračovala ďalej v ceste, nejak oni nevenovali matke nejak pozornosť, ale matka sa potom z pár desiatok metrov otočila a videla, že otca zobrali, odvedli. Ona rýchlo išla preč a proste sa vrátila do toho hotela, kde sme boli my.

A: Budeme pokračovať z jednej strany pri hotely, poďme na druhú stranu. Čo sa stalo potom z otcom z rozprávania, čo ste počuli, kam ho zobrali?

B: My sme nepočuli nič, pretože keď sa matka vrátila.

A: Po vojne myslím, po vojne. Čo sa stalo z otcom, čo Vám povedal, kde bol počas vojny?

B: Tak ja neviem kde zhromažďovali gardisti a Nemci Židov, ktorý sa nachádzali v Bratislave, pravdepodobne tiež do nejakého takéhoto zberného tábora. No a išiel do Mauthausen-u, do koncentráku.

A: Dostal sa tam priamo z Bratislavy, alebo išiel cez niečo?

B: Spomínal nejaké dva koncentráky, nejaký Gusen v Rakúsku, no a Mauthausen, a tam bol do konca vojny v Mauthausen-e.

A: Čo tam robil? Čo rozprával o tom? Hovoril niekedy niečo o tom?

B: Nie. Nerozprával, len pracovali aj v nejakej, v nejakej, to bolo v tom Gusen-e. To bola nejaká továreň, nejaká zbrojná výroba. Ale viem, že jeden Rus mu vyrobil z hliníka, z nejakého hliníkového plechu tabatierku na cigarety a to som našiel v jeho pozostalosti, keď zomrel a ja ju mám do dnes. Tam na tom bol nejaký ruský nápis, nejaký pozdrav, alebo také niečo. Tam pracoval v tom Gusen-e, ako dlho tam bol, to neviem, ale potom odtiaľ išiel do Mauthausen-u. On keď odchádzal, ako som hovoril, on bol zápasník, on bol športovec, on bol asi 115 kíľ mal a keď sa vrátil mal 49 kíľ, tak on to prežil, ale to chcem povedať, že ja nejaké detaily o tom neviem.

A: Tak teraz hovorte, vráťme sa trošku naspäť, porozprávajte nám niečo o tejto časti jeho života.

B: To je všetko. On proste pracoval v elektrárni ako úradník. Mal na starosti zásobovanie, lebo vtedy na Slovensku boli len veľké mestá elektrifikované. Elektráreň mala na starosti zavádzanie elektriny do dedín. To bolo treba vybaviť, tých ktorý prevádzkali elektrickými stožiarimi, drôťmi, izolátormi, proste všetko čo bolo treba, jednak na vysoké napätie, transformátory a tak ďalej. Potom sa inštalovali aj v domoch všelijaké vypínače, komplet všetko, on mal na starosti zásobovací odbor. Takže toto on mal na starosti.

A: Dobre, tak teraz sa vráťme naspäť, vy odchádzate z hotela k rodine, kde žil otec.

B: Áno. K tým Vrabcovcom na Patrónku. Tak tam sme boli asi jednu noc. Museli sme odtiaľ odísť. Išli sme a naproti Manderle, bolo nejaké kino, v takom rožnom dome a v kotolni toho kina, tam sme boli asi tri alebo štyri noci. Matka spala na stoličke, my sme spali na zemi, mali sme nejakú deku. Tam sme boli tri alebo štyri noci. Potom sme odišli. Ja neviem či to bola nejaká, ja by som tú ulicu spoznal, ale či sa to volala Miletičova, alebo inak neviem, ale skrátka museli sme z tej kotolni odísť do toho bytu a tam sme boli na prvom poschodí. V tom dome sme bývali tri alebo štyri noci. Videl som takú scénu, že krik na ulici, som sa pozrel z okna, gardisti a Nemci naháňali, pre nimi bežal nejaký muž a oni ho zastrelili tam na chodníku. Údajne to bol tiež nejaký Žid, ktorý chcel ujsť. My sme tam z toho bytu, po troch štyroch nociach sme odišli do Vinohradov.

A: Kto to všetko vybavoval?

B: Matka mala nejaké peniaze, no a keď, ja neviem, či títo Vrabcovci či mali nejakého známeho tam v kotolni, tam v kine mali, sa obrátili na neho. Ten zas, keď bola horúca pôda, lebo ten sa tam s niekým striedal, on mal myslím dovolenku, alebo čo. Pokiaľ tam bol tento človek sám, tak nás tam nechal. Potom sa bál, že tam ten jeho kolega s ktorým sa striedal, že príde, s ním sa nedalo dohodnúť, povedal, že musíme odísť. Tak on nám vybavil úkryt v tom byte. To proste taká štafeta. A potom nám myslím, že ten majiteľ toho bytu, ten mal nejaký vinohrad, proste išli sme do nejakej drevenej budy na Vinohradoch pri Bratislave. Tam sme boli v drevenej búde, kde boli lopaty a také veci, čo proste potrebujú tí ľudia, čo tam pracujú na vinohrade. Potom po, tam sme boli možno nejaký týždeň. Potom pricestovala zo Žiliny, z bytu, ktorý tam bol na Moyzesovej ulici.

A: Ostali sme na tých Vinohradoch. Kam ste išli potom?

B: Nad nami na Moyzesovej ulici bývali istý Vašutovci, ktorí mali dve dcéry. My sme mali osem a brat deväť rokov a to už bolo okolo maturovali. Tá mala nejakých 19 rokov, tá Oľga.

A: Staršia z nich?

B: Pricestovala za nami a mňa aj s bratom zobrala do trnavského sirotára a matka zostala v Bratislave. Ako som sa neskôr dozvedel, matka sa potom ubytovala v nejakom podnájme, začala si hľadať prácu, ale behom týždňa ju niekto proste vyzradil. Tie detaily neviem, ale viem, že ju zobrali a išla do koncentráku Ravensbrück. Potom bola ešte niekde blízko Berlína, Spandau. Takže ona bola v týchto dvoch zariadeniach. Spandau, to má byť nejaká časť Berlína a Ravensbrück.

A: Čo tam robila ona?

B: Ona tam bola tiež nejaká, myslím v tom Spandau bola nejaká zbrojná výroba, no ale ona tam nebola dlho, potom bola celý čas do konca vojny, do oslobodenia v Ravensbrück-u. My sme boli v tom trnavskom sirotinci s bratom teda nejak od druhej polovice septembra 44 až do Vianoc. Chodili sme tam v Trnave do školy, každé ráno chovanci sirotára, to bola súčasť kostola ten sirotár, tam boli omše každé ráno, každé poobede ruženec. A už len taká kuriozita, že na izbe nás bolo predpokladám okolo 12, tam boli aj poschodové postele, to bol tréning na koncentrák asi, večer bola večierka, zhasli sa svetlá a pri sviečke tam ktosi čítal od Karla Maya nejakú knihu, čítal tak nejakú polhodinu a potom dodnes to neviem pochopiť, ale nejaký 15-16 ročný, on sa volal Dršmann.

A: Dršmann?

B: Dršmann.

A: Ako sa to píše?

B: Dršmann. Rad radom nám dával facky, každý rad radom dostal facku a okamžite zaspal. Ta to bolo no. My sme ta boli do Vianoc.

A: Viacero Židov sa tam ukrývalo však?

B: Ja som nevedel. Ale ešte počas vianočných sviatkov, to znamená nie na Štedrý deň, ani nie na prvý sviatočný, teda na prvý deň sviatočný, ale na Štefana, zrazu nás volala sestrička, tam boli vincentky k predstavenej a tam boli gardisti. Tam sme my jednak prišli dvaja s bratom, ale prišli tam aj dvaja ďalší. Jeden sa volal Borský a jeden buď Rosenberg, alebo Rosenzweigen, neviem už, ale proste nás štyroch tí gardisti zobrali a zaviezli nás do Serede, kde bol nejaký nejaký zhromažďovací tábor. V Seredi o tých ďalších dvoch absolútne sa nepamätám. Tam sa spisovalo, meno a adresy, nejakú evidenciu robili tých ktorý prišli. Tam bola aj rubrika náboženstva. Lebo vieme dobre, že v koncentrákoch neboli len Židia, ale v koncentrákoch boli aj všelijaký iní politickí, alebo akí väzni. A bola tam rubrika náboženstvo, my sme udávali rímsko-katolícke. Potom si pamätám, že po pár dňoch nás vyšetrovali nejakí lekári, ten šéflekár, tam boli dvaja alebo traja lekári a šéflekár sa volal Frisch, neviem ako. Skrátka mali sme sa vyzliecť a pozerali, či sme obrezaní, alebo nie. No a na brata povedali, oni sa nemecky rozprávali Jude, ale na mňa povedal, no, že to je ťažko povedať, ale povedal nemecky, že tá tvár „Das ist ein typische Jude“. Proste sme tam zostali. Vtedy som mal vlastne už jeden rukolapný dôkaz, že sme Židia. Tam sa potom, tam sme strávili nejaký čas a potom sme, teraz už neviem, či niekedy

vo februári, že tie zhromažďovacie tábory boli na to, keď sa nazbieral určitý počet tých zaistených, ktorý už stál za to, aby ich odviekli.

Tape no. 1
Side B

A: Môžem Vám skočiť do rečí, pozriem si to. No vypravili vlak.

B: Vypravili vlak.

A: Kedy to bolo?

B: Ak si dobre pamätám, buď to bolo vo februári, alebo začiatkom marca 45. Išli sme cez Malacky, Kúty, Brno, k tomu Brnu sa ešte potom vrátim. Potom cez Prahu. Bol to typický dobytčí vagón, bola na zemi slama. V tom vagóne nás mohlo byť nejakých 50, malo to hore také okienka zamrežované. V rohu, boli tam muži, ženy, ja si na deti tak nespomínam, ale možno že boli, skratka bol tam v roku kýbel, tam sa vykonávala potreba, na určitých staniciach sa to vylialo. boli tam starí ľudia, ktorí po ceste zomreli. Tie mŕtvolky sa vykladali na niektorých staniciach, myslím si, že zas v nejakej nádobe tam bola voda, tak nejaký pohár, kto mal smäd, sa mohol napiť. Ja sa už nepamätám ako dlho sme šli, ale pamätám sa, že keď sme šli cez Prahu, tak striedavo sme vyliezli ja bratovi na plecía a cez to mrežované okno sme videli Hradčany, potom on, opačne. Sa pamätám, keď som sa díval cez to okno som rozmýšľal, či ja toto uvidím ešte niekedy nejak ináč než cez tie mreže. Keď som potom bol po vojne v Prahe som si na to spomínal, ako som v tom vagóne si toto prial, skratka tam zomierali ľudia. Prišli sme do Terezína, v Terezíne tam išli kolajnice do stredu mesta. Ten vlak prišiel do stredu mesta. Nás, z toho transportu rozdelili do veľkých budov, ktoré som sa dneska dozvedel, že sú kasárne.

A: Teraz ja Vás ešte preruším, spomínali ste, že ste boli vedení pod menom Herz a nie Hanák, prečo?

B: Áno. Preto, lebo my sme sa zmenili meno až po vojne.

A: Až po vojne? Tak to som nevedel. V ktorom roku to bolo?

B: Predpokladám niekedy v roku 46, čiže asi tak rok po vojne.

A: Aha, to som nevedel. Takže v 46.

B: Koncom 45 alebo 46.

A: Dobré.

B: Sa pamätám, že k tomu menu sme tak prišli, že raz náš otec tak sedel, sme tak sedeli pri nejakom obede. Už po vojne to bolo a hovorí, že mali by sme zmeniť meno, každému to do očí bije. Viete, z dnešného pohľadu, desiatky rokov potom je to už také naivné, ale vtedy tá psychóza, ten antisemitizmus, ten strach eliminovať všetko, čo by vás mohlo nejakým spôsobom ohrozovať, aj takéto veci sa mohli javiť dôležitými. Tak, že mali by sme zmeniť meno, ale na aké? Viem, že tam navrhli rôzne mená, matka že Horák a rôzne iné ako naši známy. Ale keď my sme boli v sirotári, tak sa pamätám, že na tej izbe, kde sme boli s bratom, hovorím asi pätnásť sme tam mohli byť, boli tam viaceré izby. Tak odtiaľ odišli do polepšovne nejakí traja strašní grázli a volali sa Ďuriš, Filo a Hanák. Tak ja som potom toto meno spomenul

a brat povedal, že by sme mali byť Hanák, tak potom otec, a tak sme prišli k tomu menu. Takže prišli sme do toho Terezína a z vlaku, z transportu sme šli do jednej veľkej budovy, totiž väzňov z toho transportu dávali do malých kasární, nemecké názvy mali. Také názvy ako Magdeburg Kaserne, to bolo proste pomenované podľa miest v Nemecku. My sme prišli tuším do Oranienburg Kaserne a tam sme boli na izbe, však to aj v Seredi tie poschodové postele a.

A: Povedzte, kde bolo lepšie v Seredi alebo v Terezíne? Z vášho pohľadu?

B: Z môjho pohľadu, ja som sa cítil zle aj tam aj tam, pretože za prvé, mi chýbali rodičia. Za druhé mi chýbalo to všetko, čo som ako decko, viete ja si myslím, že som celkom rád chodil do školy, potom tie hry. Proste jedno decko potrebuje niečo iné než byť väznený. A druhá vec, ja sa pamätám, strašná zima mi bola, zima. Boli sme hladní, sa pamätám, že vtedy tam boli tí dozorcovia, tam som už videl prevažne Nemcov, ale možno, ale neviem. Ale oni mali samozrejme kuchyňu a my sme chodili s bratom, tam v blízkosti mali smetné nádoby.

A: V Seredi?

B: V Seredi. Sme na jednej veľkej izbe bývali asi päťdesiati, sme mali malú piecku na uhlie, ľudovo tomu hovorili vincko. My sme chodili tam do tých smetných nádob pri kuchyni pre tých dozorcov a brali sme zemiakové šupky a tie sme si nosili do tej izby na pec a tam sme si to piekli a jedli keď sme mali hlad. Potom v tom Terezíne, tam to bolo tak, keď sa pýtate kde to bolo lepšie alebo horšie, alebo rozdiel. Tak tam bola jedna taká malá náhoda, ktorá nám možno zachránila život. A síce tam boli matky s deťmi, ale ja neviem v tom transporte a ich po vyložení z vagónov zobrali niekde inde a nás dvoch, ja neviem prečo s bratom sme išli s dospelými ľuďmi, s dospelými mužmi nás zadeli v tých kasárňach na jednu izbu, poschodové prične a tak ďalej a my sme neboli proste s tými matkami a s tými deťmi, ale my sme boli s tými dospelými. Pamätám sa, že som mal kus chleba, to mi tam ukradli. My sme chodili niekde za Terezín, tam bol nejaký lom na piesok a tam bol jeden obrovský šór ľudí, podávali si tam kýble, lebo čo tam vpredu vykopali, ale ja som tam nikdy nebol, kde sa to kopalo, proste nás zaradili do toho šóru a jeden dával druhému a že vraj sa z toho robilo sklo, som sa dozvedel. No a my sme celý čas boli s tými dospelými, preto hovorím, že podľa mňa nám to pravdepodobne zachránilo život, lebo ako som sa neskôr dozvedel, tie matky s deťmi oni zase dali kvázi zberný tábor getta terezínskeho, ale oni pokračovali do Osvienčimu, ale oni pokračovali už do tých vykynžovacích táborov. Oni tam všetci zahynuli.

A: Do Osvienčimu už nemohli ísť, už mohli ísť len niekam do Nemecka. Osvienčim už bol oslobodený.

B: No proste išli inam. Ja, to nie je tak dávno, asi rok, bežalo v televízii film o tom, ja si pamätám, že v Terezíne bola detská opera.

A: Áno, Brundibár.

B: Brundibár. A tieto deti potom tiež zobrali, ja neviem prežilo možno päť, asi tridsať tam vystupovalo, no možno päť-sedem nejak žije. S nimi bol natočený film. Oni hovorili, že všetkých proste odviezli a končil tento celý televízny program tým, že sa na obrazovke objavilo taký nápis, ktorý ja som si ofotil. V Terezíne bolo cez desaťtisíc detí a vrátilo sa stopäťdesiat, alebo stotridsať. Takže to bolo preto, že vlastne deti boli apriórne odsúdení na ďalší odvoz k likvidácii. A my, tým že sme boli

s tými dospelými, tak nejak sa buď zabudlo, alebo nás neregistrovali medzi tými, čo mali ísť ďalej. Takže my sme sa takto vlastne zachránili. Viem, že pár dní, alebo pár týždňov pred koncom vojny, 5. mája bol Terezín oslobodený Rusmi a pár týždňov predtým tam mala prísť, aj prišla nejaká komisia Červeného kríža. Tam bola už aj predtým, ale to sa nás netýkalo, ale viem, že asi dva týždne pred koncom vojny, alebo tri týždne, tam prišla komisia a vtedy nás s bratom premiestnili do nejakej, menší dom v Terezíne, Kinderheim. Tam nás bolo, ja neviem dvadsať detí, boli tam české učiteľky, to sa mali ako o nás starať. Tam nás nejaké piesne učili a tak a pamätám si, že tak mi nejako utkvela jedna pieseň, vzhľadom na našu situáciu, „Prijede jaro, přijede, bude zase máj a rozkvitnou se louky, rozkvitne se háj“, ja toto ako decko som si to premenil na našu situáciu, to bolo nejak, ešte nebol máj, bol ešte asi len apríl. „Prijede jaro, přijede, rozkvitnou se louky“, v tom som videl, že príde nejaký koniec tomuto celému a „rozkvitnou se louky“, som si zase predstavoval, že príde zase tá Moyzeska, tie hry a ten kľud, lebo my sme nakoniec nejak pochopili, že pre nás bol problém chodiť po ulici a tie obmedzenia sme odrazu začali cítiť aj my, ale toto všetko príde, že s tým „rozkvitnou se louky“. Takže táto komisia, keď mala prísť, tak nás premiestnili do toho detského domova a viem, že určitá časť detí sa tam zhromaždila, urobil sa taký autobus detí, odvoz detí do Švédska. Prečo my sme sa tam nedostali, do dnes neviem. Ale ktosi nám povedal z Terezína, už po vojne, že medzi tými deťmi, ktoré odviezli z toho Kinderheimu do Švédska, bol aj mladší syn tej, ja som hovoril, že otec mal sestru Máriu, ktorá sa vydala do Trenčína.

A: Áno. Goldberger.

B: Goldberger mal dvoch synov, manželka mu zomrela, takže tam otcova sestra sa tam vydala. A tí dvaja chlapci, ten starší sa volal Hanzi a keď mal osemnásť rokov, tak išiel, bol partizán a zahynul ako partizán. Ten mladší, Tomi, ten údajne bol v Terezíne a dostal sa do toho transportu, ktorý išiel do Švédska. Takže to bol mladší, nevlastný syn, tej našej tety, náš nevlastný bratranec, ale my sme ho nepoznali. Takže tam sme boli potom posledné dva týždne, alebo koľko, kým nás oslobodili Rusi. Z toho Terezína, to nebudem nejak.

A: Aspoň ako ste sa dostali domov? Čo bolo potom? Ako ste sa stretli s rodičmi?

B: Domov sme sa dostali tak, že ten Terezín zostal bez vedenia a bez. Začali tam prichádzať transporty na tie kolajnice, čo som spomínal, tak začali prichádzať vlaky z koncentrákov iných a trosky, ľudské trosky vykladali pred vagóny. Bol máj a bolo pekne. Pamätám sa, že im tam chodili nejaké sestričky, taký pás červený, kríž na ruke a biele plášte, no a tam zomreli nejakí ľudia, ktorí už boli dovezení, ktorí to vlastne prežil, ležali na tých nosítkach, neboli schopní už ani chôdze, boli kosť a koža. Zomreli, pretože im tam ľudia, ktorí mali chleba, mali, ja už ani neviem čo im dali jesť a oni zomreli potom. Tam chodil nejaký zdravotník, ale čo to bol, chodil medzi nimi a reval na tých ľuďoch, že „Nedávajte im piť, nedávajte im jesť, to len lyžičku, lebo ich zabijete“, takže také všelijaké scény tam boli otrasné aj po vojne. Začali tam chodiť nákladné autá, ktoré mali na okne, alebo tam hore transparenty s nápisom určitého mesta. Pardubice a Ústí nad Labem a neviem čo. Samozrejme, že tam žiadne auto nebolo. Žilina nezjavilo. My sme nevedeli čo bude, proste sa o nás nemal kto starať, my sme všetko čo mohlo odísť nejakým spôsobom, sme využili. My sme ostali sami s bratom a som spomínal, že keď sme išli vlakom cez Brno, sme si povedali, videli sme nákladné auto „Brno“. Tak sme si hovorili, že keď sme sem prišli cez Brno, tak

poďme do toho nákladného auta. Tak sem išli na to nákladné auto a ten nás aj s inými ľuďmi z Brna, alebo od Brna zobralo do Brna. Tak tam všetko zostúpilo, ináč bolo zaujímavé, že po mestách a dedinách českých boli na ceste stoly a chleba nakrájané. Asi vedeli, že tadiaľ sa budú vracat', no predpokladám, že to nebolo len na trase Terezín – Brno, ale všade. No a prišli sme do toho Brna a všetko vystúpilo a my sme teraz čo? Ani korunu, ani nič. Tak my sme išli na nejakú stanicu, čakali sme na nejaký vlak, ktorý ide na Slovensko. Sme sa chceli dostať hocikde na Slovensko. Tak potom sme sa dostali niekde na tie Kúty, to sme si pamätali, ale v skutku, ďalej to nešlo a my sme išli proste ďalej išli pešo.

A: Ako to bolo vo vlaku so sprievodcom? Nebol problém? Nič Vám nehovorili?

B: Nie. No tak my sme nemali peniaze, tak nás nechal no. My sme potom išli peši a my sme prespávali na poli, prespávali sme v nejakých búdach a furt sme šli peši a potom sme sa dostali nejak na Slovensko, už na nejakú hlavnejšiu trasu, ale to nebola Bratislava – Žilina, ale proste tým, že sme už boli na Slovensku, tak sme na nejaký nákladný vagón, na nejakej stanici sme nastúpili. Potom si pamätám, nejak sme sa dostali do Leopoldova a tak sme proste išli viac menej peši, alebo nejaké auto také, aj vojaci nás nejaký zobrali. Tak cez tie dediny ako sme išli, sme sa pýtali, či nám nedajú jesť, no a tak sme, potom sme videli všelijakú hydinu, tak sme mysleli, to ukradnúť, ale čo s tým? Potom sme jedli, pamätám sa tam už pri Trnave sme boli a repa, repu sme si nabrali.

A: Tú krmnu repu?

B: Na poli nejaká tam bola, tak to sme. Potom sme jablká, všelijaké, čo rástlo pri ceste po stromoch a prespávali sme všelikde. Takto sme sa dostali do Žiliny postupne. Prišli sme do Žiliny, prišli sme do nášho bytu na Moyzesku. V našom byte bývali už iní, no a keď nás videli, tak pribuchli dvere. Ostali sme vonku, tak čo? Pamätali sme si, že keď sme prestupovali zo židovskej cirkvi na katolícku, tak sme mali normálne krstných rodičov. Tak aj moji rodičia, aj my sme mali jedných krstných rodičov. To boli istý Šimorovci.

A: Šimorovci?

B: Šimora, inžinier Šimora. Môj otec, ako vedúci zásobovacieho odboru potreboval elektromateriál na elektrifikovanie a v Žiline bol jeden ten inžinier Šimora, ktorý mal veľkoobchod s týmito elektrosúčiastkami a tovarom. Ten bol rád, že otec pre elektrárňu odoberal od neho, tak sa stali najprv priateľmi. Iróniou je, že on mal Židovku manželku, ale proste ona tiež nejak konvertovala, alebo čo. Tak oni sa stali našimi krstnými rodičmi ešte za vojny. Ona mala psa, tá pani, nemali deti a dávali mi korunu za to, že sa pôjdem špacírovať s tým jej psom. Kolko rázi mi dala päť korún, aby som mu kúpil klobásy, že konské klobásy, lebo tie sú lacnejšie. Tak som išiel kúpiť konské klobásy, ja som to aj tomu psovi zjedol, ale som sa s ním rozdelil. Mne to chutilo. Tak skrátka, my sme sa potom, tak keď sú naši krstný rodičia, tak my sme si mysleli, že však rodičia, tak sme išli k Šimorovcom. Šimorovci povedali, že rodičia naši tu nie sú, nevedia čo je s nimi a zobrali nás, zaviedli nás do sirotára tu v Žiline. Tam sme boli v sirotári až do jesene, kedy sa vrátila naša matka z koncentráku, dozvedela sa, že sme v sirotári cez tých Šimorovcov, tak prišla pre nás. A zistila, že otec leží v Trenčíne, pretože široko ďaleko, bližšie nebolo kožné oddelenie. Otec mal vredy na celom tele z podvýživy, ležal na kožnom oddelení v trenčianskej nemocnici.

Tak sme vlastne žili všetci štyria, ale nemali sme vlastne kde bývať. V tom byte, to obsadili z rímsko-katolíckej cirkvi.

A: Ako sa volali?

B: Galbavý. To chcem povedať, že elektrárne sa zachovala veľmi seriózne a v budove, to bola veľká budova elektrárne, na poslednom poschodí nám jednu kanceláriu, ktorá nebola zariadená, zariadili. Takými, vojenskými posteľami, proste to najnutnejšie, ale dali nám. Mali sme strechu nad hlavou.

A: Ako sa volala tá celá elektrárne? To boli Československé elektrárne, ten závod?

B: Myslím, že Severoslovenské elektrárne. Riaditeľ bol vtedy inžinier Reich, ktorého syn, Franto, v 48. zahodil za Československo v Londýne na Olympiáde vo veslovaní.

A: A tiež Židia to boli?

B: Nie. Tak tam sme bývali v tej kancelárii, zariadili nám to, ožaj tie najnutnejšie veci, nejaká skriňa, nejaké kovové posteľe to boli. A elektrárne vstavala v Žiline na Štefánikovom námestí tri obytné domy. Potom asi po jednom, alebo po dvoch rokoch, keď sa dostávali tie domy, tak elektrárne nám tam prideliť byt.

A: Otec dostal naspäť svoje miesto?

B: Áno.

A: A mamička bola v domácnosti?

B: Áno, bola v domácnosti. Všetka ona mala gymnázium a maďarské gymnázium, tak aby sa naučila poriadne po slovensky, ale ona potom pracovala na odbore školstva na krajskej odborovej rade školstva, ale mala na starosti tie administratívne veci, komu prideliť tam tie kúpele, tak matku mu to dala do obálky. Takže také primitívne práce, ale absolvovala aj obchodnú akadémiu, tak externe, tak potom pracovala ako právnička. Tak proste my sme potom z toho sirotára išli do elektrárne, no a to už sú také veci. No napríklad ja som ušiel z toho Terezína. Pretože tam bola ohrada a ten úsek strážili český žandári. My sme si s bratom povedali, že ujdeme, vedeli sme že tí českí žandári sú taký.

A: Benevolentní.

B: Benevolentní. Ten si tam tak špacíroval a keď už bol ďaleko, tak ja cez jeden východ proste ušiel, ináč bolo to blízko malej pevnosti, oni to volali Kleine Festung. Tam mučili tých ľudí, ja neviem koho tam dávali, ale proste ten rev bolo počuť desiatky metrov odtiaľ. Tu v tejto oblasti, ja som cez jeden východ ušiel a čakal som, že pôjde brat. Ja som sa tam schoval a čakala som brata. Brat furt nechodil. Tak som zase, ja neviem, predpokladám, že som tam bol nejak pol hodinu, brat nechodil. Tak ja som zase vystihol okamžik, keď môžem ujsť do koncentráku späť. Potom som sa stretol s bratom „Ty čo si? Prečo si neprišiel?“, povedal, že jeho napadlo, že kam pôjdeme. Všetka hneď nás, už keď nás v tom, v Pekline povedali, že kvôli nám sa zabíť nedajú, tak pôjdeme do prvého domu, chytiť nás, strčia Nemcom a tí nás zabijú. Tak som bol vlastne.

A: Ešteže bol brat rozumný.

B: Tak chvíľu som bol na slobode. Ďalšia taká kuriozita bola, že ja som spomínal, že ja som to náboženstvo, ja neviem, nejak tak nechápal ako Boha a tak, ale mne sa tie

obradu páčili. Ja som bol miništrant, tu ešte. A ešte počas vojny, teda pred koncom, ja som miništroval, pretože vo vedľajšom dome, na Moyzeske bývali istý Trgovci.

A: Trgo.

B: Halino Trgo bol veľmi z náboženskej rodiny, on miništroval a on sa ma proste pýtal, keď videl, že ja mám na starosti tie misie, či nechcem miništrovať, tak ja som povedal áno. Ja som sa naučil miništrovať, ja ju viem do dnes, v latine. Všetky modlitby viem.

A: Vtedy boli latinské omše?

B: Áno, áno latinské. A nemôžem si odpustiť, ja som bol, v škole som dosť vyvádzał, vtedy sa mohlo biť. Prehli cez lavicu a po zadku trstenicou, alebo po ruke ste dostali. Ja som tak vyvádzał dosť a tak som bol trestaný. Však príde nedeľa, tak vy ma odprosíte. Lebo to som hovoril, že zo školy sa chodilo na omše, ale to sa týkalo nie len žiakov, ale aj učiteľský zbor. Tak teda škola bola v kostole, vrátane učiteľa. Sme boli niekedy dvaja miništranti, niekedy štyria miništranti a keď je obetovanie a pozdvihovanie, tak miništrant zazvoní na tie zvonce a všetci si klaknú a tam tú hostiu alebo kalich zdvihne kňaz a ja som si predstavoval, že teraz, ja som sa vždy predtým aktom obzrel, pozrel som si učiteľov, hlavne tých od ktorých som cez týždeň dostal, hovorím „Za chvíľu ma odprosíš“. Som zazvonil a s rozkošou som sa díval ako si klakajú. Ja som si predstavoval, že oni si neklakajú k nejakému obetovaniu, ale mňa odprosujú za to, že som dostal po riti predtým. Takže to sú také, no a ja som miništroval aj v Terezíne, takže tam boli omše, ale to boli také, že napríklad na tej izbe, to nebol ani kňaz, ale bol to nejaký veľmi nábožný človek a on tam slúžil omšu. Tak ako môže poskytnú posledné pomazanie tomu zomierajúcemu aj laik, v takejto situácii, v krajnej núdzi, tak tam robili tieto pobožnosti v takej forme teda s laici veľmi nábožensky založení.

A: Aj brat bol takto, alebo len Vy?

B: Brat, toho to tak nezaujímal. Ale vyslovene inklinoval som k náboženstvu ja a ja som miništroval v rôznych kostoloch tu v Žiline, mňa to tak bavilo.

A: Aj po vojne?

B: Aj po vojne. Pokračoval som aj po vojne a bolo také.

A: Napriek tomu? Ani doma nikto nič nepovedal, kresťania, čo nám vyviedli všetko a napriek tomu?

B: Áno. Povedali, lenže tak ako ja som bol mimo židovstva a mimo takých tých osobných, proste mne sa ten obrad páčil. Ja sa pamätám, môžem povedať, že do dnes, keď si na to spomeniem, tak mi zimomriavky behajú po chrbte, ale vtedy ma fascinovali také tie piesne, keď boli nejaké pobožnosti, ale to nebola hocijaká pobožnosť, to boli také význačné dni, tak sa spievala trebárs, jak sa to volá, nejaká hymna „Bože, čo si ráčil slovenskému ľudu, alebo v sedmobrežnom kruhu Ríma, kde sa Petra chrám vypína“, ale ten orgán znel tak mohutne a tie slová sú také krásne, že mňa to fascinovalo. Viete, to bolo úžasné.

A: Rodičia nič na to nehovorili takto, alebo v okolí niekto?

B: Takže ja som tomu žil, mne sa páčila tá hudba a vôbec ten obrad, ja som nezachádzal do detailov. Viete, takže ja som potom v tom chcel pokračovať. My sme sa potom vrátili, veľmi zaujímavé bolo, že ja som najviac chodil do farského kostola,

kde bol kostolník jeden starý pán, volal sa Božák. Keď som potom dlho nechodil, z pochopiteľných dôvodov a po vojne som opäť začal chodiť, tak on sa ma pýtal „Kde si bol? Čo si tak dlho nechodil?“, ja si už nespomínam, ale viem, že som prišiel na nejakú geniálnu výhovorku. Samozrejme som mu nepovedal pravdu, ale skrátka, ja som ministroval na pohreboch, na svadbách. Ja do dnes vidím ľudí, ktorým som bol ja v kostole keď mali svadbu, takže, to sú už starí ľudia. Takže to bolo také zaujímavé, že viete, ja som tak nejak si myslel celý čas, čo sme boli v tom koncentráku, že celé to je len jeden veľký omyl, ja tam nemám čo hľadať, mňa sa to netýka, raz sa na to príde a oni sa nám za to ešte ospravedlnia a pustia nás, zasa budeme všetci spolu a tak ďalej. Som žil v takej nádeji, v ilúzii, že je to omyl. Ja som ta videl ľudí umierať, však tam bol týfus, tam bol hlad, každú chvíľu sa nejaká mŕtvola niesla, ale aj tým, že som videl, že aj tie ženy a deti šli inde, všetko ma utvrdzovalo v tom, že to zlo, pre budúcnosť, ja nemám zlú prognózu. Mám prognózu, že sa na to príde, že ja tu nemám čo robiť. Takže to je len také. Ostali sme u toho veľmi dramatického príchodu do Žiliny, v tom sirotári sme počkali príchod rodičov. Potom, keď teda prišli a už sa ako tak skonsolidovali, sme si zmenili meno na Hanák.

A: Teraz mi porozprávajte niečo o bratovi, čo vyštudoval brat, ako si založil rodinu a kde žije teraz?

B: Chodil do gymnázia, on bol vynikajúci žiak. Ako som spomínal to školstvo, hovoril som päť ľudových, ale za výnimočných okolností sa dalo aj zo štvrtej triedy ľudovej urobiť prijímačky do gymnázia. On to urobil a keď zmaturoval, tak išiel do Prahy na architektúru, tú vyštudoval. Zoznámil sa tam s jednou zdravotnou sestrou, pôvodom z Hradca Králové, zobrali sa, zostal v Prahe no a.

A: Je členom obce židovskej v Prahe?

B: Nie. Absolútne. Neni a neviem, pokiaľ viem, tak neni. Ja tu som registrovaný, pretože ja to chápem ako, ja nie som Žid náboženstvom, ale ja som Žid rasou. Takže pokiaľ, pokiaľ ma oslovili, či by som nevstúpil.

A: Takže oni Vás oslovili?

B: Áno. Pretože ja som tu existuje, ja neviem ako sa volá židovský spolok nejaký, ale židovská náboženská obec myslím, tak ja sa s nimi niektorými poznám. Keď poriadali nejaké akcie, napríklad spomienka nejaká, čo zahynuli. A keďže mne tam celá rodina zahynula, tak keď bol ten, každoročne sa poriada nejaká tryzna, tak ja to považujem za takú povinnosť. Bola to moja rodina, prečo by som tam neišiel. Ja sa neizolujem. Ovšem ja hovorím, ja sa nemienim zapájať do tohoto po náboženskej stránke. Ja neviem, či oni vyvíjajú nejakú aktivitu náboženskú, ja tak ako, ja som potom aj prestal byť veriaci rímsko-katolík, tak človek musí všetky názory, ktoré má konfrontovať s realitou. Ja nemám najmenší dôvod a dôkaz, že existuje nejaký Boh a celá tá dogma náboženská, to je jeden humbuk podľa mňa.

A: Vy ste sa stali ateistom?

B: Absolútny ateista, takže.

A: Kedy to prišlo, kedy nastal zlom vo Vás?

B: Tak ja mám taký dojem, že pokiaľ som chodil do školy do tej strednej, všelijaké učňovky a priemyslovky, nejak ako vojak som mal už dosť času sa zamýšľať nad svojou budúcou existenciou a vôbec nad zmyslom života. Také otázky si človek musí

dať, že vlastne ten čas, ktorý sme tu, tak nejak naplniť zmysluplne. Čo vlastne by som chcel robiť, keď už raz budem robiť „inventúru“, by som mohol byť so sebou spokojný, že som proste, pretože človek z niečoho musí žiť a to je to zamestnanie. Tak to je tretina života, tak to nie je jedno.

A: Vy ste sa na vojenčine rozhodli pre svoje zamestnanie?

B: Ja som sa v podstate rozhodol tesne pred vojenčinou, pretože ja som chodil na strojnícku priemyslovku a robil som parašutizmus a praskol mi meniskus, teda chrupavka v kolene. No a tak som bol v nemocnici, bol som operovaný a mal som tam priateľa, lekára, ja som s ním hrával hokej, lebo ja som hrával hokej za Žilinu dlhé roky a tak on mi hovoril, že je tam knižnica, požičaj si niečo. Tak som mu hovoril, aby mi doniesol niečo. Tak mi doniesol knihu o tom, čo mi vlastne je. A jednak som sa dostal k jednej takej zaujímavej knihe, že „Soudní lékařství“. Tak som zistil vlastne, že to ma oveľa viac baví, ako nejaká tá strojarina. Takže ja som potom vlastne, ja som potom išiel na vojnu.

A: O vojenčine nám niečo porozprávajte. Čo ste tam robili, aké to bolo, nejaký zážitok odtiaľ.

B: No tak, keďže som robil parašutizmus, ja som narukoval síce do Trenčína, kde bolo spojovacie vojsko, ale ešte v prijímači tam vyhlásili raz na rannom rozkaze, že tí čo hrali prvú a druhú ligu v hokeji, že nech sa prihlásia, pretože vojenský okruh prvý, Čechy bude mať Duklu v Litoměřice, druhý okruh Morava-Slovensko bude mať v Prešove a ústrední mančaft v hokeji bude v Jihlave. Tak sme sa tam prihlásili, niektorí čo sme hrávali hokej sme prišli do Prešova, asi tridsať. Robili tam výber a ja som zostal potom vo výbere a potom. Lenže v Prešove tam bola výsadková brigáda, tak mňa to veľmi bavilo. Ja som mal vtedy ohromný fyzický fond, to je strašne ťažký výcvik, môžete si predstaviť, že podľa kalorického vydania pri výcviku bola stanovená hodnota stravy.

A: Kalorická.

B: Áno. Tak pamätám sa, že pechota, delostrelci, tankisti tí mali okolo štrnásť korún na deň. Tak viem, že armáda mala všetko lacnejšie, takže my sme mali tridsať. Tak si viete predstaviť, čo to bolo. Lebo tie zoskoky, to nie je hlavná vec u výsadkového vojska, to je len spôsob, ako sa niekde rýchlo dostať. Ale tam musíte prevádzať akcie, ktoré sú fantasticky fyzicky a psychicky náročné, takže tam som slúžil. Takže tam sme mali normálny výcvik výsadkový a okrem toho sme tam trénovali hokej a hrali cez víkend zápasy.

A: Normálne ligové zápasy?

B: Áno, my sme boli najprv krajská súťaž, potom keď sme vyhrali sme boli druhá liga, potom my sme sa dostali do prvej, ale keď sme vyhrali, to už ja som išiel do civilu. Zhodou okolností, veliteľ nesúhlasil tým.

A: Bol tam aj nejaký veľký hokejista, ktorý sa dostal.

B: Ja som tam slúžil v Prešove a už tam som sa nad týmito vecami zamýšľal, že potom, keď prídem do civilu, tak by ma to už veľmi nebavilo, konštrukciu. Tam nemôžete sám tvoriť, ja nie som vynálezca, byť súčasť niečoho, to nie. Tak som dumať nad tým, že nemôžem tam ísť hneď zo školy, teda vojny. Ja sa musím na to pripravovať, pretože tam sú prijímačky z vecí, s ktorými som ja nikdy neprišiel do styku. Biológia, organická chémia, my sme mali anorganickú ako železo a cíny a čo ja viem čo ešte. Takže budem taký rok potrebovať. Takže som potom skutočne strávil, v 58. som išiel do civilu, rok som sa pripravoval a v 59. som išiel na prijímačky a odvtedy som, ma prijali a od 59 do 65 som to tam študoval.

A: Povedzte nám nejakú príhodu z vojenčiny a nejakú príhodu z vysokej školy. Niečo zábavné.

B: No tak z vojny, tak ešte dajme tomu z toho prijímača, z Trenčína. Každá kasáreň mala jednu miestnosť, ktorú nazýva hláska. Každý večer, ľudia, ktorí boli na to vyškolení, museli nadviazať kontakt s Trenčinom, kde bolo veliteľstvo okruhu a centrálna hláska. Tam boli zamestnané profesionálky, spojárky a títo vojaci z jednotlivých kasární, z celého Slovenska, im museli každý večer hlásenia podať, či sa stala nejaká mimoriadna udalosť, alebo nie. A v spojárine existujú takzvané Q-kódy, že vlastne nemusíte tam celú vetu použiť, ale stačia tri písmená a to už znamená niečo. Tak, ako si pamätám, tak QRS bolo „opakujte text“ a QST „vysielajte“.

A: QRS?

B: QRS, to sa vysielalo morzeovkou. Takže to bol Q-kód, takže keď dajme tomu, keď nebolo to zrozumiteľné, tak poslali z Trenčína QRS a to znamená, že vy by ste mali opakovať ten text. Tak títo moji spolubojovníci zápasili s tou morzeovkou a z toho Trenčína si z nich robili srandu a furt im vysielali, ale tak isto existuje Q-kód na „vysielajte rýchlejšie“, oni im vysielali správu „vysielajte rýchlejšie“ a títo sa tam potili, nemohli. Takže potom boli takí nešťastní z toho, v jedálni toto vyprávali, dávali do držky tým babám. Vtedy narukovali aj záložáci. Medzi tými záložákmi, to bol nejaký Čech, hovoril, že „Já tam večer přijdu“, začal vysielat' on. Oni mali pred sebou text a mali ho vysielat'. Začal fantasticky rýchlo a teraz oni z toho, z tej centrálnej hlásky poslali Q-kód, že „vysielajte rýchlejšie“. Ale hovorím, on to vysielal sakramentsky rýchlo a oni boli schopné to prijať, tak si pomysleli, že ideme ešte rýchlejšie. Na čo on vytiahol nejaké zariadenie, to bola nejaká palička, doľava keď ju dal, tak to vysielalo bodky, doprava, tak to vysielalo čiarky. Totiž sa ukázalo, že je to jeden elektroinžinier, ktorý závodí v tej morzeovke. Existujú celoštátne a medzinárodné závody, tak ako rýchlopise a strojopise, tak existuje aj v tomto. Tak on začal s týmto zariadením vysielat', na čo oni poslali Q-kód, že „opakujte text“, neboli schopné to zaregistrovať, tak im vysielal to zase tak, potom že „vysielajte pomalšie“, potom tam strčil tohoto vojaka, ktorý tam zase zápasil. Ony potom zisťovali, že kto to je, ako to je, potom sa im dalo vedieť a už nikdy toto neopakovali. Tak toto bolo ešte z toho Trenčína. Potom ešte nie celkom chutná, ale podľa mňa celkom úsmevná príhoda. Praskol mi pri jednom zápase zase meniskus na druhom kolene, som bol vo vojenskej nemocnici v Košiciach. Operovali ma. Tak tam vo vojenskej nemocnici ležia aj civily, menšie množstvo. Na izbe nás bolo osem, na jednej strane štyri a na druhej strane štyri posteľe a pod oknom ležal jeden starý chlap, dnes by sa tomu dalo povedať, že bezdomovec, ale on bol údajne celé zimy vždycky prežil tam na chirurgii, pretože mal nejaký Bercový vred. Volali ho Józsi bácsi. On bol taký sekyrant, nemali

ho radi, ale čo mali s ním robiť. On sa Vám viete ako umýval? Cez noc mal pod posteľou od fľaši od minerálky vodu, na druhý deň sestrička prišla, doniesla mu lavór, on si zobral s pod posteľe fľašu, on strašne málo chodil, zobral tú fľašu, nemal zuby, plné ústa si nabral z tej fľaše, fľašu dal na nočný stolík, ale on mal úplne tie líca napnuté, hádam aj pol litra z fľaše vody dal do tých úst. On si vyplul tú vodu z úst do dlaní a potom si umýval tým tvár. Proste nám sa tam z toho žalúdok dvíhal. Vedľa mňa, ležal jeden ešte z leťectva, keď Józsi bácsi zaspal, tak mu tú fľašu zobral a sme mu tam načúrali. Tak tí druhí čo tam boli ešte vojaci, tak oni vedeli a už sme len čakali, že ráno ako sa bude Józsi bácsi umývať. Tak nikto z nás nešiel do kúpeľne, všetci sme ležali a pozerali sme sa na Józsi Bácsiho. Ale Józsi bácsi toto opakoval. On mal plné ústa, vyplul do rúk a umyl sa. My sme sa začali rehoť, ale on nejak na to prišiel, on to ovažal a také. Povedal, ja neviem ako na to prišiel, že to som musel ja a ten z leťectva. On tak východniarsko maďarsky kričal „Príde vizita, príde plukovník“, plukovník to bol, „ja mu šicko hutorím a dostane sa na prokuratúra“. Tak sme nevedeli, vedeli sme, že bude žalovať, ale sme nevedeli ako zareaguje. Tak prišla vizita, desať doktorov, tak prišli k Józsi bácsimu „Tak čo Józsi bácsi, ako sa máte?“. „Pán plukovník, tam tých treba do áreštu!“ „Prečo?“ „Oni mi našikali v noci do fľašečky“ plukovník hovorí „Tak Vám treba, dobre urobili, čo Vám bráni, aby ste chodili normálne sa umývať, tu robíte stále ten cirkus“ Takže to dobre dopadlo.

A: Dobré, teraz prejdime naspäť na tú školu. Kedy ste skončili školu? Ako ste sa zamestnali?

B: Vysokú školu?

A: Vysokú školu. Ako ste sa zamestnali, ako ste sa zoznámili s manželkou?

B: Tak skončil som školu v 65. roku. Nebol som žiadny fenomén. Býval som na izbe s dvoma, ktorí boli fenoméni a sú dnes univerzitní profesori Bauer a Čiampor, ktorý bol.

A: V Košiciach?

B: Nie, nie. V Bratislave. Viktor Bauer je na Akadémii vied. A Čiampor bol riaditeľ mikrobiologického ústavu. Sú doktori vied. Ja som potom nastúpil do Žiliny na chirurgiu. Tu som bol dvadsať jedna rokov na chirurgii. Na promóciu som sa oženil s manželkou, spolužiačkou.

A: Presne v deň promócií?

B: Takto v deň jej promócií bola aj svadba. Ináč kuriózne bolo, že prišli jej rodičia a súrodenci na jej promóciu a nevedeli o svadbe. Promócia bola o jednej hodine a o pol dvanástej, už na internáte, nás totiž preložili do Martina. My sme boli prvý absolventi Martina, ale ešte sa to nevolalo Martinská, alebo lekárska fakulta, ale my sme boli pobočka Bratislavy, máme aj diplomy Bratislavy, ale už sme boli v internáte v Martine. Preložili nás do štvrtého ročníka do Martina. Proste otec sa tam motal nejak a moja nevesta hovorila „Už by ste sa mali chystať, už bude treba za chvíľu ísť“. Potom „Prečo, však je pol dvanástej a promócia je až o jednej“, tam v divadle v Martine. Manželka hovorí, že „Promócia je o jednej, ale svadba je o dvanástej“. „Aká svadba, kto má svadbu?“ „Ja!“ Tak kým sa spamätali, tak už boli na národnom výbore, no a odtiaľ sa potom išlo do divadla, za hodinu už bola promócia. Ja som mal totiž opravák z gynekológie, ja som ho robil potom až na jeseň. Ja som promoval neskôr, takže no a zaujímavé bolo, že oni sa potom hnevali, hlavne svokor, že teraz

sa vráti na tú dedinu, odkiaľ sú, že sa príbuzenstvo bude hnevať, že jeho dcéra sa vydala a oni neboli pozvaní.

A: Kde sa narodila Vaša manželka, v ako meste?

B: Narodila sa, keď skočíte z čachtického zámku dole, z hradu, tak nedopadnete do Čachtíc, lebo to je šesť kilometrov odtiaľ, ale dopadnete do dedinky Višňové. To je bezprostredne pod čachtickým hradom. Chodila v Novom Meste na gymnázium a v Bratislave na univerzitu. No tak proste sa svokor hneval, že celá dedina ho ukameňuje, že vydával dcéru, ale som mu hovoril, nech povie, že nič nevedel a tak. Tak neskôr sa ukázalo, že len na to čakali, že kto začne s tým, že svadba nebude cirkus v dedine, že proste dva týždne predtým chystačky a maľovať, sto ľudí a potom to dávať do poriadku a cirkus s tým spojený, že dostane päť rovnakých vecí a čo ja viem čo ešte. Čakali na to, že kto začne, že bude takýto obrad ako my. V hotely si zaplatíte, vypadnete, nemáte starosti ani pred ani po. Nás stála celá svadba asi tak tisíc korún. Bolo nás tam asi desať.

A: To bolo v ktorom roku?

B: To bolo 65, keď sme promovali, v júny 65. Potom ja som dostal umiestnenku do Žiliny, som si vybavil. Manželka chodila na Kysuce, a potom prišla aj ona. Postupne sa nám narodili dve dcéry. Ja som prešiel po dvadsať jedna rokoch na posudkové lekárstvo. Takže ja som až do predvlani, vlastne do vlani som bol, do sedemdesiat jedna som pracoval, odtiaľ som potom išiel do dôchodku.

A: Teraz by som, teraz by som sa spýtal na dcéry v skratke. Čo vyštudovali, ako žijú.

B: No tak manželka najprv, si to zaslúži.

A: Prepáčte.

B: Manželka bola výborná žiačka. Ona túžila po vedeckej práci.

A: Pri pani manželke sme ostali.

B: Áno. Tak ona potom pracovala, potom sa vyskytla možnosť vrátiť sa do Žiliny. Pracovala jeden čas v nemocnici, ale my sme mali nemožné finančné pomery. Ja som nemal peniaze, ona nemala peniaze. Proste potrebovali sme sa už nejako osamostatniť, bývali sme dovtedy u mojich rodičov.

A: Môžem sa ešte na jednu vec opýtať, čo je veľmi zaujímavé pre mňa. Vedela manželka, alebo jej rodičia, že ste židovského pôvodu?

B: Rodičia nie zo začiatku, potom myslím, že áno. Pretože, manželka vedela. Môžem povedať, že manželka má väčší zmysel pre, akosi pre neviem to nazvať židovstvo a tak ďalej než ja. Ona veľmi číta o tom, o judaizme, ona bola v Izraeli a ona skutočne má taký veľmi, taká vzdelaná je v tejto oblasti. Jej je tak úprimne ľúto, že čo sa vlastne dialo. Nie len že so mnou osobne, ale že to bolo nakoniec Happy end, ale hrôza čo vlastne existovala, že vlastný ľudia vedeli všetci veľmi dobre, že to je úplný humbuk, čo sa tu vypráva, že Židia sú taký a onaký. Veľkú noc, skrz dievčat katolíckych, maces, tým polievaním a tak. Tak proste je jej to tak smutno, že ona je dosť taká v tom najlepšom slova zmysle Slovenka, tak pozná históriu, literatúru, skratka je hrdá na to, ale je jej smutno, že tento národ, na ktorý by chcela byť podľa všetkého pyšná, že je schopný takýchto vecí, že vedeli veľmi dobre, že, však vyrastali spolu a tá história nielen Žiliny, predsa nositeľmi kultúry, športu, keď si

pozriete tie výbory športové, predseda takého oddielu, typický Žid, predseda hentakého oddielu, zase len Žid. Zakladali, ono zakladali. Teraz jej matka slúžila u Židov. Hovorila, že nikdy sa tak dobre nemala. Seriózne jednali, slušne jednali a tak ďalej. Toto všetci vedeli, ale keď videli, že nejakým spôsobom je možné, aby sa dostali k ich obchodom, k ich dielňam, k ich bytom, tak boli schopný toho, vstúpiť do tej Hlinkovej gardy a na záver predsa sem prvá nemecká noha vstúpila v 44., dávno predtým Slováci, gardisti likvidovali Židov. S tými úplne najfantastickejšími zdôvodneniami, že sú to škodcovia. Židovský kódex. Takže toto je úlomok z toho. Takže toto ju tak zarmucuje. Takže to chcem povedať, že vzhľadom na našu finančnú situáciu, sme chceli bývať sami, ale vyskytla sa taká možnosť, že jeden podnik veľký v Žiline staval dom s bytmi, mal podmienku, že keď by tam prišiel lekár, obvodný lekár, tak mu poskytne byt. Tak manželka potom z nemocnice prešla. Vďaka tomu sme dostali byt trojizbový, takže celý život pracovala ako závodná lekárka a keď išla do dôchodku, tak chvála bohu, klopem na drevo zdravotne jej to dovoľuje situácia a má záujem, tak pracuje ako revízná lekárka v zdravotnej poisťovni.

A: A popri práci ste mali aké záujmy, aké koníčky, ako ste trávili voľný čas?

B: Ja som chcel realizovať svoj dávny, naivný sen, byť veľké eso v športe. Sa mi nedarilo, pretože tu boli jedna zlé podmienky, ja som antitalent športový, len ja som to mal strašne rád. Tak ja som bol asi v piatich alebo v šiestich športoch člen, mančafu žilinského.

A: Ktorých? V ktorých športoch?

B: Hokej, som bol krajský majster v tenise. Robil som hádzanú, atletika, proste hocičo, čo bolo, tak som proste ma zobrali. Ale ja som bol taký, okrem tenisu, som bol viac menej náhradník a atletiky, to som behal dlhé trate. To bolo vydreté. Hovorím, ja som bol antitalent, ale ja som to miloval. Nepoznám do dnes krajšiu vôňu, hoci mám veľmi drahé toaletné veci. Krajšiu vôňu ako prepotenú kabínu hokejovú.

A: Ešte ste aj teraz v kontakte s hokejom?

B: No tak v tom zmysle, že tak ako vojaci bývalí príslušníci výsadkového vojska máme klub, sa stretávame. Sú rôzne akcie, vrátane zoskokov, strelby, výlety, tak aj old boys hokejové máme raz za rok vždy nejaké posedenie, nejaké takéto spomienky.

A: Aj ja hokej milujem. Tiež som vyrastal na košickom zimnom štadióne.

B: Áno?

A: Akurát Igor Liba, Mojmír Božík, to boli vtedy najväčšie mená.

B: Ale to už sú dosť ďaleko od nás.

A: No sú.

B: Ale to chcem povedať, že ja som bol antitalent a to, čo som bol sem tam, ja som bol vo všetkých týchto športoch náhradník. Takže vždy keď niekto zo základnej zostavy vypadol, tak ja som ho nahradil. Ale túžil som potom, ísť tak hore a keď sa mi narodila staršia dcéra, tak som si povedal, ja to s ňou skúsím. Tak ja som sa veľmi vzdelával v oblasti trénerstva tenisového. Absolvoval som všelijaké školenia, aj

teoretické aj prax, tak ja som hral dlhé roky. Tak som sa jej venoval od útleho detstva, už v izbe v obývačke sme urobili takú telocvičňu s pingpongovou raketou a tak sa naučila techniku. Pretože ten postoj, držanie rakety, miesto úderu pred sebou a tak ďalej, a tak ďalej. To sa dá naučiť. A prechádzali sme na väčšie a väčšie rakety vekom a tak ďalej. Výsledok bol, že bola niekoľko násobná majsterka Slovenska v tenise v žensktve a bola druhá v Československu. Bola na majstrovstvách Európy. Títo tréneri, čo sú, trénermi národných družstiev Mečíř, Stankovič, Vajda, ten teraz vedie toho špičkového Juhoslovana, ten je myslím teraz tretí na svete.

A: Chorvát?

B: Áno, áno. To je jedno. Teraz vyhral nejaký z tých najväčších turnajov v Kanade, v Montrealy. Proste jeden z tých najväčších tenistov v súčasnosti, toho trénuje ten Vajda. Ona bola s nimi v stredu vrcholového športu. Utrpela tam komplikovanú zlomeninu predlaktia.

A: Spadla na to?

B: Áno. V telocvični pri všeobecnej príprave, no a musela ten šport nechať. Potom dlhodobo sa všelijak liečila a nakoniec sa dostala na lekársku fakultu, pracovala na atestáciách tuna na anestéziológii.

A: A vyštudovala v Martine, alebo v Bratislave?

B: V Martine. A pred teraz neviem či pred siedmimi rokmi, alebo kedy, sa dostala na jeden študijný pobyt v Amerike. Bolo to cez to ministerstiev, takže to nebola hocijaká klinika, ale špičková na americké pomery. Keď sa vrátila, tak nám povedala, že to tam je niečo tak úžasné, neporovnateľné s nami, že to tu nebude ani za sto rokov, že ona by tam chcela pracovať a žiť. Tak si zistila podmienky, že čo má robiť, aby tam mohla ostať, skúšky a tak. Tak všetko absolvovala, získala, žije tam, žije v hlavnom meste štátu New York Albany a pracuje ako anestéziológ na kardiochirurgii a na pol úväzku učí tých absolventov lekárskej fakulty, ktorí sa mienia venovať anestézii. Takže.

A: Čo sa rodiny týka, slobodná je?

B: Slobodná je. Tá menšia dcéra moja, o tri roky mladšia. Tak tá staršia má teraz.

A: 66-ka ročník.

B: hej, 41. Menšia má 38 rokov. Tiež je slobodná, žije vo Vancouver-i v Kanade, doteraz pracovala. Ona absolvovala zdravotnú školu, pracovala v nemocnici ako sestrička, potom išla na filozofickú fakultu v Bratislave, absolvovala odbor pedagogika a ošetrovatel'stvo. Mala individuálny plán, lebo to bola nejaká veľmi ľahká záležitosť. Bola v Londýne, opatrovala deti a chodila sem na skúšky. Keď to absolvovala, tak sa zrazu rozhodla, že ide preč. Išla do Kanady, tam jej neumožnili pracovať, pretože jej neuznali diplom, ani zo zdravotnej školy. To musela kanadská asociácia zdravotníkov sestier dať súhlas a nedala. Z vládnych dôvodov, hoci je tam nedostatok sestier. Neviem. Aby tam mohla ostať, musela prijať prácu, ktorá je aj na kanadské pomery taká neatraktívna, napríklad opatrovanie detí. Opatrovala deti takmer štyri roky, dostala ten súhlas, urobila si ten diplom a do teraz pracovala ako zdravotná sestra na chirurgii a na kardiochirurgii. Ináč ona má kvalifikáciu, ona by mohla učiť na zdravotnej škole, alebo byť hlavná sestra nemocnice. Ona už má kanadské štátne občianstvo, je slobodná a zapísala na, absolvuje na vysokej škole

tam a keď skončí, tak bude nejakou spojkou medzi lekármi a nemocnicou a síce, keď jeden lekár, dajme tomu ambulantný chirurg pošle niekoho do nemocnice na operáciu žlčníka, žalúdka, srdca, tak ten človek musí absolvovať nejaké predoperačné vyšetrenia tam, pľúcne, anémiu a tak ďalej, treba ak sa tam niečo nájde tak jeho treba na tú operáciu pripraviť. Tým že sa mu ten zdravotný stav vylepší natolko, že tú operáciu, anestéziu a tak ďalej znesie a toto robia lekári, lenže ich to zaťažuje. Takže toto robia sestry, ktoré na to majú kvalifikáciu. Ten lekár pošle s tým jej pacienta, že mu bude treba operovať žalúdok, tak ona keď zistí, že on má astmu, tak pošle ho na pľúcne, tam zistia, akého stupňa, aké lieky mu doporučiť, okrem toho má, ja neviem nejaké iné.

A: Teraz by som sa chcel opýtať s dcérami sa ako často, ony sa ako často stretávajú?

B: No, to je otázka na mieste, ony sa stretávajú veľmi málo. Ony sa stretli. Tá menšia je vonku, myslím jedenásť rokov a ony sa teraz stretli tretíkrát. Pretože sú od seba strašne ďaleko. New York od Vancouver-u je asi zhruba toľko, ako z Európy do New Yorku. No a ony sú strašne zaťažené štúdiom a prácou, pretože údajne je tak, že ako v športe, že keď jeden cudzinec príde, ako keď náš športovec príde do nejakého kanadského mančaftu, on musí byť o dvadsaťpäť percent lepšie ako tí domáci, aby si miesto udržal. Tak isto je to aj u nich, tam nestačí byť taký ako tí druhí. Oni musia byť lepší, a to nepríde samo.

A: Aj pre toto sú Židia vo všetkých prácach ako ostatní.

B: Možno. No a to chcem povedať, že ony nemali ani nejak lepšie podmienky finančné nakoniec na to. Keď som mal sedemdesiatku, tak sme sa stretli všetci štyria. Lebo aj jedna, aj druhá tu boli, nie často, zo dva trikrát tu boli, ale furt sme boli len traja. Ja s manželkou a jedna dcéra. Ale keď som mal pred dvoma rokmi sedemdesiat, tak som si ako narodeninový dar prial, aby prišli naraz. Tak sme boli štyria konečne. Ale telefonický styk a nedávno som si kúpil počítač, tak si mailujeme. Tak taký kontakt udržiavame.

A: Teraz by som sa vrátil naspäť a opýtal by som sa, zhrňme to, čo sa stalo s oteckom po vojne potom už teda, s mamičkou a ešte trochu dokončíme brata, sme skončili tam, keď sa oženil. Takže najprv poďme na otecka.

B: Ak by ste súhlasili, tak to môžem zhrnúť všetko jednou vetou.

A: Nech sa páči.

B: Všetci, ako som už spomínal, sme dostali ten byt, čo postavila tá firma. Tam bývala naša rodina, to znamená rodičia a ja s bratom. On vyštudoval, zostal v Prahe.

A: Sním kontakt držíte? S bratom?

B: Áno. No tak nejak často sa nenavštevujeme, ale držíme kontakt.

A: Má deti? Ešte to.

B: On má tri deti. Ináč jedna je herečka, divadelná aj filmová v tom Nemocnica na okraji mesta, to je jeho dcéra.

A: Priezvisko má po otcovi?

B: Nie, ona sa vydala a priezvisko má, volá sa Břízhalová. Ona hrá teraz aj v tom seriály, nejaké Rodinné poutá, ale to sa zmenilo.

A: Ako sa volá, len mená mi povedzte.

B: Filip, Lucie a Zuzana.

A: Dobre.

B: Takže ja som sa odsťahoval potom sem, lebo manželka dostala tento byt. Rodičia, tak otec pracoval do pokročilého veku v elektrárni, matka pracovala ako úradníčka.

A: Mamička sa so svojou mamou navštevovala?

B: Áno. chodila do Pešti, pretože som hovoril, že ona sa presťahovala z Košíc tam. Chodila do Pešti a keď už bola stará matka potom sama, že tá jej Marča zomrela, išla do Szegedu do penziónu, tak chodila moja mama do toho Szegedu.

A: A ešte by som sa chcel opýtať, keď zomrela Vaša babička tá Lányi, boli ste aj na pohrebe tam?

B: Ja nie.

A: Mamička a otecko sú pochovaní na?

B: Tu v Žiline.

A: Na obecnom?

B: Na rímsko-katolíckom cintoríne.

A: A čo ja viem, ešte mám dve otázky. Boli tu dve revolúcie. V 68. a v 89. Chcel by som sa opýtať, či tieto dve udalosti nejakým spôsobom zasiahli do Vášho života, či ste nerozmýšľali nejakým spôsobom zmeniť život vtedy, alebo niečo také podobné.

B: V 68. ja ako ťažký antikomunista. Ja som totiž robil na chirurgickej ambulancii potom dlhé roky, ale s tým že jeden deň do týždňa som mal operačný deň, tak vo štvrtky som chodil na operačnú sálu. Ja som prišiel tam s tým vždy, že celý personál som pozdravil ako Heil Hitler. Raz sa pýtali, že prečo? Tak som povedal „Aký režim, taký pozdrav“. Žiadny rozdiel som nevidel medzi komunizmom a fašizmom. Jedno bolo v čiernom a toto je v červenom. Žiadny rozdiel, roky Heil Hitler. Ja som prišiel, som sa usmieval, tak oni to tiež tak nejak brali, takže ma to osobne nejak nepostihlo. Myslím, že za pozornosť stojí to, že mám rekord čo do krátkosti členstva v komunistickej strane. Na vysokej škole v šiestom ročníku, tak sú krúžky. Ja som nechodil na žiadne porady a schôdze, ale nikdy na nič.

A: Oni Vám to nikdy nevytkli pri štúdiu?

B: Ále, ja som sa vždy nejak vyhovoriť, že som bol športový referent a ja som robil oveľa viac, než tí druhí. Schôdzovať, som neschôdzoval nikdy. Raz mal krúžok schôdzu, samozrejme že som išiel radšej tenis hrať. Keď som sa vrátil, tak sa už uškŕňali, že každý krúžok mal za úlohu nahnať niekoho do komunistickej strany. Totiž ono to bolo tak, že na tej škole, keď chceli byť lekári tí asistenti, alebo v nemocnici chceli ísť do strany, viete on dostal miesto primára, ale bola podmienka, že musel byť v strane. Tak teraz muselo, teraz ďalšia podmienka bola, že musel byť určitý počet lekárov straníkov a nestraníkov, tých pracujúcich takzvaných, alebo ako sa to volá. Tak oni veľmi tlačili do strany všelijakých laborantov a upratovačky a ja neviem koho. Mohli aj oni ten pomer ovplyvniť. Tak nadiktovali, že aj nejaký študenti aby mohli vlastne, aby sme im vylepšovali to percento, ten pomer. Takže nikto z toho krúžku

nechcel ísť do strany, tak navrhli mňa. Tak mal som proste vypísať prihlášku, ale ja som v nádeji, samozrejme, že ma nezoberú, tak som napísal, že ako dôvod vypísania žiadosti som uviedol „bol som navrhnutý“. Ja som to nejak tak štylizoval, že pre stranu to je česť, že ja tam vstúpim. Pamätám sa, že vtedy predseda strany na lekárskej fakulte, doktor z gynekológie potom zúril, že túto prihlášku čítali na schôdzi predsedov okresných, či závodných organizácií. Že ako sa mohla takáto prihláška napísať od jedného študenta, ktorý môže byť rád, že táto strana bije, že ako sa mohla dostať vôbec na okresný výbor k schváleniu. No dobre. To bolo nejak začiatkom šiesteho ročníka a týždeň pred ukončením šiesteho ročníka ma zavolať predseda strany, nebohý primár na gynekológii Svárik, brat toho herca, starší brat. „No viete potrebovali sme tu vyrobiť nejakých straníkov, tak my sme Vás schválili, mala by to schváliť členská schôdza. No ale ja som to podpísal, tu máte Vašu legitimáciu, chodte s tým“, to bolo v obálke aj s nejakým registračným listom, čiže „v Žiline to odovzdajte“ ja som nič neodovzdal, keď som prišiel do nemocnice. lenže oni opis, okresný výbor v Martine do Žiliny. Tak potom tí vyrozumeli nemocnicu a proste musel som, každý mesiac prišiel jeden zriadenec, ktorý mal na starosti vyberanie členského a dal známku, ktorú som mal lepiť do legitimácie. Tak ten, dal som mu nejakých desať korún, lebo som mal taký plat vtedy, to bol vrchol za známku. Viem, že on bol sadrovník a ten ma vždy zavolať do tej sadrovne, že on tam má ten zošit so známkami, ja som to tam lepil na kachličky v sádrovni. To bolo v 65. a za tri roky v 68.-69. začali previerky všetkých straníkov, či súhlasia s ruským neviem čo, mňa vôbec ani nevolali na toto. Ja som dostal jeden papier, ktorý mám do dnes odložený, že „vzhľadom na to, že ste si neplnili svoju povinnosť“, ja neviem čo, tak „Vám bolo ukončené členstvo“ tak ja som bol v strane týždeň. Tie dátumy od prijatia do vyradenia bolo sedem dní. Nebol som nijako to, ale ja sa vrátim k Vašej pôvodnej otázke, ja som sa proste zamerail na tú dcéru. My sme sa dostali na tej kategórii, kde bola, na československú špičku a bol reálny predpoklad, že skončí, predpokladal som, že asi medzi prvými dvadsiatimi na svete. Vedel som, že v prvej desiatke nebude, ona mala dosť pomalé nohy, ale mala fantastickú techniku, myslelo jej to a výborne hrala na sieti. Čiže medzi tú desiatku to nestačilo, ale predpokladal som v singli tak dvadsiatka a pri dobrej partnerke môžu byť medzi prvými desiatimi na svete a už sme ich dávali dohromady, vtedy s československou špičkovou hráčkou, síce o niečo mladšia od nej Zrubáková z Bratislavy. S jej otcom, on bol prodekanom na katedre telesnej výchovy, teda na fakulte. Tenisový fanatik a on videl, že jeho dcéra, ktorá bola taký vybehávač, ona by hrala vzadu, moja dcéra na sieti, bol by to ideálny duble, ale stalo sa to čo sa stalo. Tak ja som na toto bol zameraný a môj vtedajší šéf tu, docent Černý, ktorý bol miesto, profesor a hlavný chirurg Slovenska, lebo on prešiel do Bratislavy robiť šéfa na Kramároch, tak on nás chcel špecializovať na rôzne medicínske obory a zo mňa chcel spraviť plastického chirurga. Ja som, mne sa to páčilo, lenže ja som musel ísť tak na tri roky do Bratislavy na plastickú chirurgiu, ja som mu povedal, že ja tam neidem, ja som si tam síce zháňal byť, ale akosi sa to nepodarilo a ja tam byť, ja som mu, ja som si mal výhovorku nejakú vymyslieť, že mám chorú matku, alebo čo ja viem čo, ale ja som mu povedal, že ja tam neidem, lebo kto mi bude trénovať dcéru. Tým som sa u neho odpísal. On si myslel, že jeden chirurg má byť fanatik, pre ktorého je všetko vedľajšie, žiadna matka a dcéra, nič a gro ešte ten tenis, tak proste ja som vlastne chcel robiť všelijaké atestácie, druhú atestáciu a tak ďalej, ale ma nepustil, pod rôznymi zámienkami, takže ja som celý život robil vlastne ambulanciu. To bol môj koníček, moja dcéra. Ja

som popritom ako musel udržiavať seba, tak som behával, behal som X maratónov a dlhé trate. Všade som posledný, ale behám.

A: A 89. zmena režimu?

B: Režimu, tak ja som sa domnieval, že je povinnosť nielen nadávať na komunizmus, ale keď je možnosť nejakej zmeny, tak tá zmena nepríde sama, to musia ľudia. Tak som založil na „jame levovej“ na OMV, pretože odbor sociálnych vecí, kde som prešiel z chirurgie, to posudkové lekárstvo. Odbor sociálnych vecí, bol jeden z odborov OMV, tam ste mali odbor školstva, dopravy zdravotníctva a všetko tam bolo. Na jednej veľkej schôdzi, kde bolo celé OMV, na čele s predsedom a šestnástimi vedúcimi odborov, všetko členmi okresného pléna, tam ja som vystúpil s tým, že je nutná zmena. Ujala sa tejto zmeny na Slovensku VPN-ka, takže „ja týmto vyhlasujem, kto má záujem vstúpiť do VPN a realizovali tú zmenu, tie body, ktoré vyhlásili študenti a ešte neviem kto, proste demokratické voľby, zrušenie vedúcej úlohy strany, náboženská sloboda“, proste všetky tieto základné veci, ktoré sú normálne pre každú demokraciu. „Treba to predsa všetko uskutočniť a keď sa toho ujala VPN, tak ja zakladám tu VPN, prosím o spoluprácu“.

Tape no. 2

Side B

B: Tak som založil VPN-ku a urobil som zmenu, ale mám aj novinové výstrižky, že vlastne aj tá VPN-ka nakoniec to sú len ľudia so všetkými svojimi osobnostnými vlastnosťami, samozrejme, že začali z toho ťažiť si pre seba osobne. To znamená, tak ako vtedy Slováci odkrágľovať Židov za to že náboženstvo je nejaké hrozné alebo podobné. Vôbec nie, ale za to, že sa môžem zmocniť jeho bytu, jeho majetku, tak takisto neskôr VPN-ka, odstavíme komunistov za to že sú komunisti, ale za to, že „potom môžem byť ja šéfom nejakého odboru, riaditeľ tam, ale onam“, takže začali robiť veci, kráľovať ľuďmi, ktorí síce mali stranícku legitimáciu, ale nikdy nič konkrétne zlo neurobili, boli prvotriedni odborníci, pomáhali komu len mohli. Tak ja som prišiel do konfliktu s vedúcim okresného VPN-ky, ktorej som sa stal členom ako predseda na OMV, konfliktu s VPN-kou a s koalíciou. Takže potom koalícia bola VPN, Demokratická strana a KDH. Všetci chceli funkcie pre seba, alebo pre svojich príbuzných a tak ďalej. Ja som proste nesúhlasil s tým, ja som tam mal dosť veľké slovo, a povedal som im, nech povedia konkrétne, čo tento človek urobil takého, že ho máme zbaviť chleba? Veď oni majú rodiny. Majú za sebou roky statočnej práce. Za to, že mal možno doma nejaký červený papier a možno lepil známky na kachličky ako ja? Tak teraz ho máme poslať na ulicu? Tak ja som mal potom dosť nepríjemností a mal som jeden, takýto jeden človek sa ujal aj riaditeľstva v mojom povolaní a mal som čo robiť, aby som nevyletel ja zo zamestnania. Ale to bola jedna taká epizodická záležitosť, potom sa to tam nejak ukludnilo a som tam zostal, ale v základe ja nemôžem povedať, že by som bol postihnutý či už 68. rokom alebo 89. rokom pre nejaký židovský pôvod, pretože mnoho ľudí o tom do dnes nevedelo. Ale niekedy sa stretávam s takými sprostými poznámkami, že sme prijali nejakú pacientku, ktorá bola pani, ja neviem Grünová, ale tak prijali sme tú „židulu“ tam, to bola buď „židula na šesťke“ alebo „židák na jedenástke“ tak to tak ako človeka zaboľelo, ale osobne som sa nestretol nikdy nejakou konkrétnou diskrimináciou. Keď

som mal nejaké problémy, tak to pre vlastné chyby, objektívne musím priznať, ale nie preto, že by som mal nejakým.

A: Dobré. Ďakujem.

B: - otcov otec: Gabriel Herz, nar. 1864, zomrel v Maríkovej r. 1930

- otcova matka: Berta, rod. Spitzová, nar. 25.12.1866 v Klieština, okr. P. Bystrica, zomrela v konc. tabore Osvienčim v r. 1944

- matkin otec: Emil Lányi, /povod. priezvisko Lipkovics, ktoré zmenil na Lányi 20. sept 1910/, nar. 17.9.1877 v Porostove/asi Ukrajina//, zomrel 1.4.1923 v Košiciach... jeho rodičia: Izák Lipkovics/1837 Porostov-1907 Tibava pri Mukačeve/, matka: Háni Friedmann/1843 Vilmáň-1893 Tibava/

- matkina matka: Etela Lányi, rod. Šalamon, nar. 19.1.1879 Košiciach. Jej otec: Móríc Šalamon/ 3.10.1828 Sečovce - 4.1.1913 Košice/, matka: Háni Muller/26.12.1950 Barca-21.2.1931 Košice

Rodičia Mórica Šalamona: otec: Jozef Šalamon/1797 Čečovec - 1885 Košice/
matka: Gizela Spiegel ...

Rodičia Háni Muller: otec: Izrael Muller/1809 Barca -1852 Barca/
matka: Xenia Silberstein /1808 Sandec v Poľsku - 1894 Košice/

Moji rodičia mali svadbu 5.9.1932 v Košiciach., Matkiní rodičia mali svadbu 11.8.1908

Sestra mojej matky Erzsébet Tessenyi/28.6.1909 Košice -15.7.1947 Budapešť/Sestra Elvira Littna/24.9.1914 Košice-asi 1995 Brighton v GB/

Fotografie:

1)

S rodičmi na plavárni, asi 1939

2)

Učňovská škola elektro január 1952

3)

maturitná fotka pre tablo, 1956

4)

Majster stredoslovenského kraja, 1956 (tenis)

5)

Dukla Prešov (hokej), 1957

Hanák, Kučera, Konečný, Langr, Ťažár, Kindl, kpt. Koutný
Dobrotka, Zoubek, Mičkal, Brückner, Jílek, Ondračka

- 6)
Vojak Janko Hanák, 1958
- 7)
Svadba, 23.6.1965
- 8)
Peberám diplom absolventa LF
Martin, 13.XII. 1965
- 9)
Old boys, futbalové mužstvo ŠK Žilina (ja najvyšší)
Strážov, 1967
- 10)
Milan, matka, ja
1968, Žilina
- 11)
Na chirurgickej ambulancii
1972
- 12)
Hokejista, Žilina asi 1965
- 13)
Považský maratón Nové Mesto nad Váhom, 15.5.1982. ja č. 87
- 14)
Marcelina promócia na LF
Martin, VI. 1991
- 15)
Vlajkonosič veteránov výsadkového vojska
Žilina, 2002
- 16)
Pamätný list (odovzdáva veliteľ výsadkového pluku pplk. Ing. Šebo) za zásluhy
o rozvoj parašutizmu na Slovensku.
2003
- 17)
S najbližšími pri mojej sedemdesiatke (Michaela – 1969 – Kanada. Marcela – 1966 –
USA),
Žilina 2.10.2005
- 18)
Pri pamätníku holokaustu, Žilina 2005

Of 10.500 children deportated to the ghetto of Terezin only 142 survived.